

КИЧИК КОРХОНАЛАР ХЎЖАЛИК ФАОЛИЯТИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ ХУСУСИЯТЛАРИ, МУАММОЛАРИ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Гайбуллаев Рахим Муродович

*ТДИУ СФ “Бухгалтерия ҳисоби, солиқ ва молия” кафедраси
мудир, и.ф.д.*

Наримов Илём

ТДИУ СФ магистранти

Аннотация: Маълумки, кичик бизнес мамлакат иқтисодиётида муҳим ўрин тутди. Кичик бизнес иқтисодиётда муаффақиятли амал қилар экан, у мамлакат иқтисодий-ижтимоий ривожланишига самарали таъсир қилади ва ижтимоий кескинликни пасайтиради. Кичик бизнес субъектлари учун молиявий ресурсларнинг чекланганлигини ҳисобга олган ҳолда хўжалик юритувчи субъект олдига қўйилган вазифаларни бажаришига зарар етказмасдан, бухгалтерия ҳисобини юритиш тартибларини максимал даражада соддалаштириш энг долзарб масала ҳисобланади. Кичик корхона ўз фаолияти ва бошқарувининг эҳтиёжлари, уларнинг мураккаблиги ва ходимлар сонидан келиб чиққан ҳолда бухгалтерия ҳисоби шаклини ўзи танлаш ҳуқуқига эга. Шу билан бирга, кичик корхона бухгалтерия ҳисобининг асосий тамойилларига риоя қилган ҳолда, қўлланиладиган бухгалтерия регистрларини ўз ишининг ўзига хос хусусиятларига мослаштириши мумкин. Бухгалтерия ҳисобининг соддалаштирилган шакли бўйича ҳисобини ташкил этишда кичик корхоналарга стандарт Ҳисоблар режаси асосида ҳисобларнинг ишчи режасини тузиш тавсия этилади. Аксарият кичик корхоналар учун асосий муаммолардан бири бу - бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш зарурлигини тўғри тушунмасликдир. Амалиётда шундай ҳолатлар ҳам учрайдики, бухгалтерия сиёсати кўпинча нотўғри, ҳар томонлама таҳлил қилинмасдан, яъни фақат солиқ инспекцияси учун ишлаб чиқилган. Бу эса, охир-оқибат бухгалтерия ҳисобининг қуйидаги асосий вазифаларини бажаришни тўхтатиб қўйишига олиб келади: хўжалик фаолияти жараёнлари ва натижалари тўғрисида тўлиқ ва ишончли маълумотларни шакллантириш; мулкнинг мавжудлиги ва ҳаракатланиши, ишлаб чиқариш ресурсларидан оқилона фойдаланиш устидан назоратни таъминлаш; ички ишлаб чиқариш ресурсларини аниқлаш; молиявий-хўжалик фаолиятидаги салбий ҳодисаларнинг ўз вақтида олдини олиш; аниқланган ресурслардан ҳақиқий фойдаланишни баҳолаш. Мазкур мақолада кичик корхоналарда бухгалтерия ҳисобининг хусусиятлари ўрганилади, асосий муаммоларни аниқланиб, бухгалтерия

ҳисобини такомиллаштириш йўллари таклиф қилинади.

Калит сўзлар: *бухгалтерия ҳисоби, ҳисоб стандартлари, кичик корхона, ҳисоб муаммолари, ҳисоб сиёсати*

Замонавий бизнес шароитида бухгалтерия ҳисоби хўжалик юритувчи субъект фаолиятини бошқариш, фойдани кафолатлаш, молиявий-хўжалик фаолиятининг рентабеллигини таъминлашнинг энг муҳим функцияларидан бирини бажаради. Корхоналар, шу жумладан кичик бизнес субъектлари бухгалтерия ҳисобини норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ, фаолият эҳтиёжлари ва кўлаמידан, раҳбариятнинг эҳтиёжларидан, ходимлар сонидан, шунингдек амалдаги солиққа тортиш тартибини ҳисобга олган ҳолда, унинг шаклини танлаган ҳолда мустақил равишда амалга оширадilar.

Мамлакатимизда бозор муносабатларини янада ривожлантириш турли тармоқлардаги корхоналарда бошқарув тизимини янги талабларга мослаштириш - ушбу субъектларда юритилаётган бухгалтерия ҳисоби тартиб қоидаларига бевосита боғлиқдир. “Бухгалтерия ҳисоби барча хўжалик операцияларни яхлит, узлуксиз, ҳужжатлар асосида ҳисобга олиш йўли билан бухгалтерия ахборотларини йиғиш, қайд этиш ва умумлаштиришнинг тартибга солинган тизимидан, шунингдек унинг асосида молиявий ва бошқа ҳисоботларни тузишдан иборат”[1].

Бухгалтерия ҳисоби кишилик жамияти ривожланиши, унинг фаолият юритиш тартиби билан бевосита боғлиқдир. Америкалик соҳа олимлари профессорлар Б. Нидлз, Х. Андерсон ва амалиётчи-бухгалтер Д. Колдуэлларнинг фикрича: “Бухгалтерия ҳисоби хўжалик фаолияти билан бошқарув қарорларини қабул қилувчи кишилар ўртасида алоқа боғловчи восита бўлиб ҳисобланади”[2]. Бухгалтерия ҳисобининг шаклланиш ва ривожланиш тарихи жамият тарраққиёти, ижтимоий соҳадаги ўзгаришлар билан узвий боғлиқ бўлган. Ғарб олимлари М.Р. Мэтьюс ва Х.Б. Перералар ўз дарсликларидан ижтимоий тарраққиёт ва бухгалтерия ҳисоби ўртасидаги алоқани қуйидагича асослаганлар: “... ижтимоий соҳадаги ўзгаришлар бухгалтерия ҳисоби асосий омилига айланган бўлса, ўз навбатида, ижтимоий ўзгаришлар ҳам бухгалтерия ҳисоби ривожланиши билан узвий боғлиқдир”[3].

Ўзбекистонлик соҳа олими, профессор М. Остонақуловнинг дарслигида ҳам жамият ҳаёти ва бухгалтерия ҳисоби ўртасидаги алоқалар ўз аксини топган: “Жамият ҳаётини асоси моддий неъматлар ишлаб чиқариш бўлгани учун ҳам кишиларнинг ижтимоий ҳаётида содир бўлаётган ходисаларни кузатиш, жамиятда бор бўлган меҳнат қуроллари ва меҳнат буюмларини, шунингдек, меҳнат жараёнларини

ҳисобга олиш мақсадида ҳисобдан фойдаланилган”[4]. Россиялик таниқли олим, профессор В.Ф.Палий бухгалтерия ҳисобининг предметини қуйидагича таърифлайди: “... бухгалтерия ҳисобининг предмети корхона фаолиятига маблағ сифатида киритилган капитал, унинг кўпайиши ёки камайиши билан боғлиқ жараёнлардан иборат”[5]. Гарвард университетининг (АҚШ) профессорлари Р.Энтони ва Дж. Рисларнинг дарслигида бухгалтерия ҳисобининг мазмуни қуйидагича ифодаланган: бухгалтерия ҳисоби – “...бу ахборотлардан фойдаланувчилар томонидан асосли баҳолаш ва қарорлар қабул қилиш мақсадида иқтисодий ахборотларни аниқлаш, ўлчаш ва узатиш жараёнидир”[6].

Кичик корхоналарда бухгалтерия ҳисобини юритиш усуллари мажмуи ҳисоб сиёсатида акс эттирилган. Ҳисоб сиёсатини шакллантиришда ўз аксини топиши керак бўлган долзарб масалаларга қуйидагилар киради:

1) кичик корхоналар бухгалтерияси ҳисобининг функциялари ва тузилиши;

2) ҳужжатлар айланиши жараёни ва бухгалтерия маълумотларини қайта ишлаш хусусиятлари;

3) бухгалтерия ва солиқ ҳисобини тизимлаштириш;

4) бухгалтерия ҳисоби ва молиявий (бухгалтерия) ҳисоботининг ўз вақтида ва тўлиқлигига қўйиладиган талабларга мувофиқ бухгалтерия ҳисобини юритиш учун зарур бўлган синтетик ва аналитик ҳисобларни ўз ичига олган бухгалтерия ҳисобларининг ишчи режаси;

5) хўжалик фаолият жараёнларини рўйхатга олиш учун фойдаланиладиган ва бирламчи бухгалтерия ҳужжатларининг намунавий шакллари, шунингдек ички бухгалтерия ҳисоби шакллари кўзда тутилмаган бирламчи бухгалтерия ҳужжатлари ва бухгалтерия ҳисоби ва солиқ ҳисоби регистрлари;

б) иш юритиш учун зарур бўлган бошқа қарорлар.

Шуни таъкидлаш жоизки, кичик бизнес субъектларида бухгалтерия ҳисоби ўрта ва йирик корхоналарга хос бўлмаган айрим хусусиятлари билан ажралиб туради:

1. Бухгалтерия хизматчилари ўртасида меҳнат тақсимотига кўра ажратилиши қисман бўлиб ёки тўлиқ бўлмайди. Кўпгина ҳолларда бухгалтерия ҳисоби битта мансабдор шахс (бухгалтер) томонидан амалга оширилади, айрим ҳолларда эса, бухгалтерия хизмати мустақил таркибий бўлинма сифатида ишлайди.

Кўп сонли контрагентларга, ишлаб чиқарилган ва сотиладиган товарларнинг кенг ассортименти ва ходимларнинг муҳим ходимларига эга бўлган хўжалик юритувчи субъектлар учун

бухгалтерия бўлими бир нечта ходимлардан иборат мустақил таркибий бўлинма сифатида ишлайди, уларнинг ҳар бирига ҳисоблар гуруҳи ажратилади, бунинг учун маълумотлар йигилади, қайта ишланади, бухгалтерия ҳисобларида акс эттирилади ва бухгалтерия регистрлари тузилади. Аммо шуни таъкидлаш керакки, кичик корхоналарда назорат функцияси белгиланган бухгалтерия ҳисоби соҳаси учун чекланган, бунинг натижасида бухгалтерия ҳисобида тизимли равишда онгли ёки тасодифий хатолар юзага келади. Бундан келиб чиқадики, бир томондан, бош бухгалтер натижалар учун масъулиятни ошириш учун ходимларнинг ишини тақсимлашда манфаатдор шахс бўлса, бошқа томондан, кичик корхоналар фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, фақат юқори ихтисослашган ходимларнинг иши мақсадга мувофиқ бўлмай қолади, чунки бу ҳолатда фақат кичик миқдордаги турли хил хўжалик операциялари қайд этилишини таъминланиши зарур бўлади.

Бундай кўринишдаги муаммоларни ҳал этиш мақсадида корхона раҳбари ва бош бухгалтерлар мутахассислар ва бошқа ходимлар лавозимларининг малака маълумотномасига таянишлари керак, бу эса ходимларни тўғри танлаш, жойлаштириш ва улардан фойдаланишни таъминлайди, ходимлар ўртасида функциялар, ваколатлар ва масъулиятларни белгилашнинг самарали механизми, шунингдек, вазифалар ва малака талабларини белгилашда ягона ёндашувларни белгилашда ёрдам беради.

2. Бош бухгалтер ёки бухгалтерия бўлими ходими томонидан хўжалик юритувчи субъектнинг бошқа бўлинмалари томонидан бажарилиши керак бўлган тегишли ва одатий бўлмаган функцияларни бажариш ҳам амалга оширилиб туради. Кичик корхоналарда бухгалтерия бўлими кўпинча ходимларни билан ишлаш вазифаларини бажаради, ҳуқуқий муаммоларни ҳал қилади, лойиҳалар ва шартномаларни тайёрлайди, ҳужжатлар тўпламини тузади, бизнес-режалар тузади ва молиявий бошқарувнинг бошқа функцияларини бажаради.

3. Солиқлар ва солиққа тортиш соҳасидаги қонун ҳужжатларининг бухгалтерия ҳисобига сезиларли таъсири. Кичик корхоналар бир вақтнинг ўзида молиявий, бошқарув ва солиқ ҳисобини юритиш учун чекланган молиявий ва техник имкониятларга эга бўлганлиги сабабли, кичик корхоналар бу ҳисоблардан бирига ва қоида тариқасида солиқ ҳисобига устунлик беришга мажбур.

4. Кичик корхоналар бухгалтерия ҳисобини автоматлаштиришнинг стандарт дастурий таъминотига боғлиқ бўлиб, бу хўжалик юритувчи субъектнинг хусусиятларига мослашишни

имконсиз қилади. Шубҳасиз, бухгалтерия ҳисобида дастурий маҳсулотлардан фойдаланиш бухгалтернинг қоғоз ишини сезиларли даражада енгиллаштириши ва камайтириши мумкин, аммо шу билан бирга, ходимларнинг бухгалтерия ҳисобидаги операцияларни, икки ёқлама ёзувлар киритиш тамойиллари ва бошқаларни акс эттириш хусусиятларини тушуниш даражасининг пасайиши рўй беради.

Бу борада тадқиқотчи Е.Н.Потехина таъкидлаб ўтканидек, кичик корхоналарда бухгалтерия ҳисобининг юритилишига хос бўлган умумий муаммоларга қуйидагилар киради:

1) корхона бухгалтерия бўлими тузилмаси ва функцияларининг йўқлиги ёки мукамал эмаслиги;

2) махсус солиққа тортиш режимларини ҳисобга олган ҳолда, бухгалтерия ҳисоби ва солиқ ҳисоби ўртасидаги муносабатларни аниқлашга ёрдам берадиган хўжалик юритувчи субъектнинг ҳисоб сиёсатининг асосий элементлари таҳлил қилинмаганлиги[7].

Яна бир тадқиқотчи А.А.Попова фикрича, кичик бизнес учун бухгалтерия ҳисобининг муҳим муаммоси сифатида солиқ қонунчилиги талабларига мувофиқ даромадлар ва харажатларни ҳисобга олиш жараёнини оптималлаштириш тақоза этилади, хусусан, даромад солиғини ҳисоблаш тартибида умумий солиққа тортиш тизимидан фойдаланиш, махсус солиқ режимлари остидаги фаолият турлари бўйича алоҳида бухгалтерия ҳисобини юритишдир[8].

Ҳар қандай хўжалик юритувчи субъектнинг ҳисоб сиёсатининг асосий элементи бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботнинг тўлиқлиги, ўз вақтида ва ишончлилигига қўйиладиган талабларга мувофиқ бухгалтерия ҳисобида қўлланиладиган синтетик ва аналитик ҳисобларни ўз ичига олган ҳисобларнинг ишчи режасидир.

Бугунги кунда хўжалик юритувчи субъектлар молиявий-хўжалик фаолиятининг бухгалтерия ҳисоби учун намунавий Ҳисоблар режаси ва уни қўллаш бўйича Йўриқномалар қўлланилмоқда ва улар асосида - мулкчилик ҳамда ташкилий- ҳуқуқий шаклидан қатъи назар, барча хўжалик юритувчи субъектларда икки ёқлама ёзувлар киритиш усулига мувофиқ бухгалтерия ҳисоби амалга оширилиши зарур.

Кичик бизнесда ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқишда иккита масала муҳим аҳамият касб этади: биринчиси, бошлангич ҳужжатларнинг расман белгилаб берилган шаклларида бошқа шакллари хам қўллаш ёки расман белгилаб қўйилган шакллarga қушимча киритиш. корхона бухгалтерия ҳисобида ҳужжатлар айланиши тартибини белгилаб олиш, иккинчиси эса, корхонада бухгалтерия ҳисобининг ишчи ҳисоблар режасини ишлаб чиқиш.

Бухгалтерия ҳисобининг соддалаштирилган тизимини қўллашда

хўжалик бухгалтерия хисобининг қўлланилаётган регистрларини ўз фаолияти хусусиятларига мувофиқлаштириб олишига рухсат берилади. Лекин бунда куйидаги талабларга риоя қилиш лозим:

- бухгалтерия хисобининг ягона методологиясига, икки ёклама ёзув тамойилига;

- аналитик ҳисоб синтетик ҳисоб маълумотларининг ўзаро боғланганлигига;

- барча хужалик операцияларини ҳисоб регистрларида ёппасига акс эттирилишига;

- ҳисобнинг бошлангич ҳужжатларига асосланиб юритилишига;

- бошлангич ҳужжатлар маълумотларининг молиявий ҳисоботларини тузиш учун зарур кўрсаткичлар буйича йиғиб борилишига ва тартиблаштирилишига.

Бухгалтерия хисобининг юритилиши куйидаги босқичларга бўлинади:

- барча хужалик операцияларини тегишли бошлангич ҳужжатлар тузиш орқали ёппасига ҳужжатлаштириш;

- бошлангич ҳужжатлардаги маълумотларни ҳисоб регистрларига киритиш;

- молиявий ҳисоботларни тузиш.

Корхонанинг ҳисоб сиёсатида юқоридаги қайд этилган жихатлар эътиборга олинган бўлиши лозим. Чунончи, ҳисоб сиёсати корхонада бошлангич ҳужжатларни тузиш ва улардан фойдаланишдаги узига хос томонларни ёритиб беради: хужалик жараёнида қандай бошлангич ҳужжатлар тузилади, қимлар тузади ва имзолайди, қимлар томонидан ҳужжатлар қайта ишланади, ҳужжатларнинг реквизитлари ва хоказолар.

Таъкидлаш лозимки, бухгалтерия ҳисобини юритишнинг соддалаштирилган тизими тартиб-қоидалари Ўзбекистон Республикасининг 20-сонли бухгалтерия ҳисоби миллий стандартида (БҲМС) белгилаб берилган бўлиб, у «Кичик тадбиркорлик субъектлари томонидан ҳисобни соддалаштирилган ҳолда юритилиши ва ҳисоботлар тузилиши тартиби тўғрисида» деб аталади[9]. Стандартнинг 1.2-бандида у «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги Қонун талаблари билан белгиланган умумий қоидалар билан бир қаторда амал қилиши қайд этилган, лекин стандарт бухгалтерия хисобининг қонунда белгиланган талабларидан чекинишни билдирмайди. Стандартнинг 22-бандида қайд этилганидек, алоҳида операциялар ва ходисаларни батафсил акс эттириш, ўлчаш ва очиқ бериш мақсадларида у бухгалтерия хисобининг бошқа миллий стандартлари билан бирга пикда қўлланади..

Бироқ, ушбу стандартда куйидаги камчиликлар мавжуд:

- стандарт Ҳисоблар режасида содир бўлган ўзгаришлар ҳисобга олинмайди, бу, шубҳасиз, тавсия этилган ишчи ҳисоблар режасини хўжалик юритувчи субъект томонидан фойдаланиш учун имконсиз қилади. Ишлаб чиқилган тузатишлар фундаментал хусусиятга эга, чунки баъзи ҳолларда улар иқтисодий фаолият фактларини акс эттириш жараёнини ўзгартиради ва эски рақамларни янгиларига механик равишда алмаштириш мумкин эмас.

Ишчи счётлар режасининг ишлаб чиқилган варианты стандарт Ҳисоблар режасининг синтетик позицияларини оддий жамлаш ёрдамида тузилган ҳолда хўжалик юритувчи субъектнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олмаган.

Амалиётчи-тадқиқотчилар бизнеснинг барча тармоқлари учун ягона стандарт Ҳисоблар режасидан фойдаланиш бўйича жуда кўп турли нуқтаи-назарларни билдирадilar. Жумладан, Е.Н.Потехинанинг фикрича, ягона Ҳисоблар режасининг роли ҳам молиявий, ҳам бошқарув ҳисобининг мақсадларига хизмат қилади; молиявий ҳисоб балансида акс эттирилган счётлар билан, бошқарув ҳисоби эса қолдиқлари ва айланмалари бўлмаган счётлар билан боғланади [7]. Е.Е.Кобанинг таъкидлашича, ягона ҳисоблар режаси - ишлаб чиқариш корхонасининг ўзига хос хусусиятларини акс эттиришни қийинлаштиради [10].

Янги ҳисоб стандартларини ишлаб чиқишда иккала юқорида келтирилган амалиётчи-тадқиқотчиларнинг фикрлари ҳам ҳисобга олиниши керак, чунки молиявий-хўжалик фаолияти фактларини акс эттиришнинг бирлигини таъминлаш, мулк ва мажбуриятлар, ҳисобот бериш учун стандарт Ҳисоблар режасини қўллаш бўйича умумий қоидалар мавжуд, лекин шу билан бирга стандарт Ҳисоблар режасини қўллашда иқтисодиётнинг турли тармоқларининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олиш қийин бўлади. Хўжалик юритувчи субъектлар ҳисобнинг ишчи режасини ишлаб чиқишда имкон қадар ўз фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олишлари мумкин. Кичик тадбиркорлик субъектларига услубий ёрдам кўрсатишни амалга ошириш учун хўжалик юритувчи субъектнинг хусусиятлари ва бухгалтерия ҳисобининг ўзига хос хусусиятларини акс эттирувчи меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Қонуни: «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида (янги таҳрири)». 2016 йил 13 апрель.
2. Нидз Б. и др. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидз, Х.

Андерсон, Д.Колдуэлл: Пер. с англ./ Под ред. Я.В. Соколова. -М: Финансы и статистика,2003, с.13.

3. Мэтьюс М.Р.Перера, М.Х.Б. Теория бухгалтерского учета. Учебник./ Пер. с англ./ Под ред. Я.В. Соколова. И. А. Смирновой.- М: Аудит, ЮНИТИ, 1999, с.65

4. Остонакулов М. Бухгалтерия ҳисоби назарияси. Дарслик. Иккинчи нашр.-Т: «Iqtisod-moliya » , 2007, 5-б.

5. Палий В.Ф. Теория бухгалтерского учета: современные проблемы.- М: Изд-во «Бухгалтерский учет», 2007, с.11.

6. Энтони Р. , Рис Дж. Учет: ситуации и примеры: Пер. с англ./ Под ред. и с предслов. А.М.Петрачкова –М: Финансы и статистика, 1996,с. 16.

7. Потехина Е.Н. Проблемы и пути совершенствования учета на малых предприятиях // Фундаментальные исследования. 2014. № 9. С. 1322-1325.

8. Попова А А. Проблемы учета в сфере малого бизнеса // Вестник магистратуры. 2016. № 6-4 (57). С. 176-178

9. Ўзбекистон Республикасининг 20-сонли бухгалтерия ҳисоби миллий стандартида (БҲМС) , «Кичик тадбиркорлик субъектлари томонидан ҳисобни соддалаштирилган ҳолда юритилиши ва ҳисоботлар тузилиши тартиби тўғрисида» 2004 йил 24 январ, (Адлия вазирлиги 879-сон).

10. Коба Е.Е. Совершенствование учета и внутреннего контроля в организациях малого бизнеса // Экономика и предпринимательства. 2015. № 3. С. 963-966.

10. Gaybullaev Rakhim Murodovich. (2022). CHARACTERISTICS OF ACCOUNTING IN THE ECONOMIC ACTIVITY OF SMALL ENTERPRISES I, PROBLEMS AND IMPROVEMENT. World Economics & Finance Bulletin (WEFB), 17, 139-142.

11. Gaybullaev Rakhim Murodovich. (2022). Prospects for Use of Digital Information Technologies in Accounting. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3, 244-253.

12. Гайбуллаев, Р. М. (2003). Экономическая активность предпринимателей в Республике Узбекистан. Финансовый бизнес, (6), 46-49.

13. Murodovich, G. R. (2022). SMALL BUSINESS DEVELOPMENT PROCESSES IN UZBEKISTAN. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 1(2), 144-147.

14. Murodovich, G. R. (2022). Research of the Problems of the Functioning of Institutional Service Structures and Provision of Regulatory

and Legal Criteria in this Sphere. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 6, 208-211.

15. Murodovich, G. R. (2022). Considerations for Creating a Business Environment Based on Entrepreneurial Risk. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 318-320.

16. Murodovich, G. R., & Maxmudovich, S. I. (2022). Support of Small Business and Private Entrepreneurship in Uzbekistan through Loans of Commercial Banks. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(6), 197-201.

17. Murodovich, G. R., & Komolboevich, I. A. (2022). Increasing the Possibility of Management of Loan Portfolio Analysis in Commercial Banks. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 17, 30-35.

18. Murodovich, G. R. (2022). Invitation of Population Funds in Uzbekistan Some Aspects of Private Investment Development. *Journal of Marketing and Emerging Economics*, 2(5), 15-19.

19. Murodovich, G. R., & Jahongir, N. (2022). Improving the Loaning Process in Commercial Banks. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 3(5), 10-15.

20. Murodovich, G. R., & Komolboevich, I. A. (2022). Indonesia Problems of Population Banking of Commercial Banks. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 15, 190-196.

21. Murodovich, G. R., & Saidmurot, M. (2022). FINANCIAL SUPPORT OF THE POPULATION IN COMMERCIAL BANKS THROUGH MORTGAGE CREDITS. *World Economics and Finance Bulletin*, 9, 173-177.

22. Murodovich, G. R. (2022). Participation of Small Business and Private Entrepreneurship in the Foreign Economic Activity of the Republic of Uzbekistan Creating and Developing the Environment. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 417-420.

23. Murodovich, G. R., & Jahongir, N. (2022). Improving Bank Loan Portfolio Quality Management. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 15, 54-60.

24. Murodovich, G. R., & Maxmudovich, S. I. (2022). Creating Conditions for Financing Small Business Entities through Bank Loans. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 15, 45-48.

25. ГАЙБУЛЛАЕВ Р.М. (2021). ЗАКОНОМЕРНОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МОДЕРНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Материалы X Международной научно-практической конференции. Отв. редактор А.А. Бурмистрова [и др.]. Тамбов, 2021. Издательство: Издательский дом "Державинский"